Když dítě předbíhá vrstevníky: Jak s nadáním pracovat a čemu se vyhnout

Mgr. Věra Havlíková

V předškolním věku se u některých dětí začínají objevovat projevy nadání. Jak jejich silné stránky nejlépe rozpoznat už v mateřské škole a jaké metody a aktivity mohou pedagogům i rodičům pomoci v každodenním životě?

Které projevy mohou signalizovat nadání u dítěte v předškolním věku?

V tomto nelze úplně generalizovat, nadané děti se mohou **projevovat různě**. Je ale možné všímat si různých signálů a typických projevů, které se v různé míře u nadaných dětí mohou objevovat.

U dětí v předškolním věku si můžeme všímat například **kvality jejich zájmu o svět**. Nadané děti nechtějí věci jen vědět, ale chtějí jim rozumět, a to už v útlém věku často do hloubky, mohou mít spoustu otázek, které odrážejí snahu porozumět souvislostem a někdy mohou překvapovat svými logickými úvahami. Dále mohou mít velmi **vyspělé verbální schopnosti** a bohatou slovní zásobu, používat slova či slovní spojení neobvyklá svému věku. Často mají výbornou paměť, schopnost dlouhodobého soustředění na oblast svého zájmu a tendenci objevovat **nové a neobvyklé způsoby řešení**. Charakteristická bývá kromě jiného také výrazná intenzita prožívání, vysoká citlivost (hypersenzitivita) a někdy i silná potřeba spravedlnosti.

> **Pozoruje-li pedagog u dítěte projevy typické pro nadané, měl by rodičům doporučit odborné vyšetření u psychologa.**

Co odlišuje běžnou zvídavost od skutečného nadání těchto dětí?

Zvídavost je v předškolním věku přirozená a obvyklá, ale u nadaných dětí má obvykle odlišnou kvalitu. Jak už jsem říkala, nadané děti **jdou víc do hloubky**, mají často spoustu dodatečných otázek či vlastní hypotézy, které rádi ověřují, jsou to někdy takoví **malí experimentátoři**. Typická je také schopnost přenášet poznatky do nových situací a vytvářet nečekaná spojení. Rozdíl tedy spočívá v komplexnosti myšlení, vytrvalosti a vnitřní motivaci poznávat.

Můžete doporučit metody, které jsou nejvhodnější pro identifikaci nadaných dětí v mateřských školách?

Jako hlavní metodu při rozpoznávání nadaných dětí vnímám **pozorování projevů typických pro nadané**. Velmi cenné jsou také rozhovory s rodiči, protože děti se často v různých prostředích projevují různě. Bohužel neexistuje moc standardizovaných metod k identifikaci nadaných dětí, které by mohli pedagogové využít. Pro pedagogy mateřských škol je určena screeningová baterie NOMI, která je volně ke stažení na webu Národního pedagogického institutu České republiky www.zapojmevsechny.cz. Diagnostikovat nadání může ale pouze psycholog, takže pokud má pedagog podezření na nadání, je vhodné rodičům doporučit odborné psychologické vyšetření.

Jaké „mýty“ o nadaných dětech v předškolním věku jsou nejrozšířenější?

Velmi rozšířený je mýtus, že nadané dítě nepotřebuje podporu, protože je přece tak chytré, že si poradí samo. Ve skutečnosti i nadané děti potřebují individuální přístup a prostředí, které odpovídá jejich potřebám. Dalším častým omylem je třeba představa, že nadané dítě je automaticky úspěšné ve všech oblastech. Vývoj nadaných dětí

bývá ale často **nerovnoměrný**, například intelektový vývoj může předbíhat socio-emoční zralost či úroveň grafomotoriky a lidé mají na základě této stereotypní představy tendenci často nadání dítěte zpochybňovat a argumentovat nezralostí v jiné oblasti.

Poradíte, jaké aktivity nejlépe rozvíjejí schopnosti nadaných dětí v MŠ?

Tohle opět nejde úplně zobecnit, hodně bych vycházela ze zájmů nadaného dítěte. Vhodné jsou také aktivity a úkoly, které nemají jedno předem dané řešení a umožňují dítěti přemýšlet, experimentovat a tvořit. Důležité je, aby dítě mělo možnost i **klást vlastní otázky** a hledat na ně odpovědi, protože právě tento proces podporuje rozvoj myšlení i vnitřní motivaci.

Nadané děti se rozvíjejí často asynchronně a já se hodně setkávám s tím, že je u nich ve školkách a školách kladen velký důraz právě na rozvoj nezralých oblastí, aniž by docházelo k rozvoji jejich silných stránek. Neříkám, že není důležité podpořit rozvoj nezralých oblastí, ale pokud je pozornost upřena jen na to, tak nejenom že dítě nerozvíjí svůj potenciál a silné stránky, ale má to i velký vliv na jeho **sebepojetí a sebehodnocení** – děti se pak často mají tendenci vnímat jako neúspěšné a nepřijímané, protože se neustále řeší jen to, co „jim nejde".

Jak řešit situace, kdy nadané dítě vykazuje problémové chování nebo se nudí?

Hodně záleží na tom, jaké „problémové chování" to je. Je velmi důležité snažit se přijít na příčinu toho, proč se dítě projevuje tak, jak se projevuje, a pracovat primárně s tou příčinou. Těch příčin může být celá řada, může jít například o **smyslové přetížení**, protože mateřská škola je místo plné intenzivních podnětů, což může být pro hypersenzitivní nadané dítě velmi náročné. V takové situaci je dobré zaměřit se na prevenci tohoto přetížení a umožnit dítěti odpočinout si v klidnějším prostředí, používat protihluková sluchátka apod. Pokud je příčinou zmíněná nuda či frustrace z rutinních, pro dítě nezajímavých úkolů, které ho nerozvíjejí a nenaplňují jeho potřebu nových podnětů, tak je vhodné zaměřit se na **individualizaci vzdělávání** tak, aby dítě mělo možnost pracovat na pro něj přiměřeně náročných a smysluplných činnostech. Velmi pomáhá nabídnout dítěti možnost volby, větší hloubku práce nebo rozšíření úkolu.

Jakou roli hraje spolupráce s rodiči při podpoře nadaného dítěte v mateřské škole?

Spolupráce s rodiči je velmi důležitá, protože dítě se často doma projevuje jinak než ve škole a komunikace s rodiči může pedagogům pomoci dítě lépe pochopit a poznat a zároveň pomáhá předcházet nedorozuměním, například pokud se projevy nadání zaměňují za nevychovanost či některé diagnózy. Zároveň je dobré, když jsou výchovné a vzdělávací principy rodiny a školky či později školy v souladu – otevřená komunikace umožňuje **sladit přístup školky a rodiny** a tím vytvářet pro dítě stabilní a podporující prostředí.

Máte nějaké tipy na podpůrné materiály pro pedagogy MŠ v této oblasti?

Existuje celá řada odborných publikací a metodických materiálů zaměřených na práci s nadanými dětmi, jako takový rozcestník může pedagogům sloužit například web Národního pedagogického institutu České republiky **www.zapojmevsechny.cz/nadani**. Přínosné jsou také odborné vzdělávací kurzy a možnost sdílení zkušeností s kolegy.

Jaké změny v systému předškolního vzdělávání by mohly zlepšit podporu nadaných dětí?

Za velmi důležité považuji systematické vzdělávání pedagogů v oblasti nadání, aby dokázali projevy nadání rozpoznat a adekvátně na ně reagovat. Klíčové je vnímat nadání jako přirozenou součást diverzity mezi dětmi a vytvářet prostředí, které umožňuje rozvoj potenciálu a naplnění potřeb každého dítěte.

Přínosné by bylo také posílení dostupnosti školních psychologů, speciálních pedagogů, asistentů pedagoga a metodické podpory pro mateřské školy. Bohužel právě například **podpora asistenta pedagoga** je podpůrné opatření, které by části nadaných dětí velmi pomohlo, ale nedosáhnou na něj.

Co byste popřála pedagogům pro podporu jejich práce?

Pedagogům bych přála především důvěru ve vlastní citlivé pozorování a pedagogický úsudek, protože právě oni jsou často první, kdo si všimne specifických potřeb dítěte. Zároveň bych jim přála dostatek podpory, prostoru pro sdílení zkušeností a možnost dalšího vzdělávání. Jejich role je v rozvoji dětí velmi důležitá a může mít dlouhodobý dopad nejen na vzdělávací dráhu dítěte, ale i na jeho vztah k poznávání a k sobě samému.

Autorka rozhovoru spolupracuje externě s redakcí, mj. je advokační specialistkou v organizaci SOFA.

Mgr. Andrea Štefáčková

Psycholožka, psychoterapeutka a speciální pedagožka se zaměřením na nadané děti a dospělé. Ve své soukromé praxi (www.podporapronadane.cz) se snaží zejména o vyhledávání a psychologickou diagnostiku nadaných a mimořádně nadaných dětí a dospělých, rozvoj jejich potenciálu, podporu a porozumění jim, jejich blízkým i pedagogům, kteří s nimi pracují a také o osvětu v problematice intelektového nadání prostřednictvím seminářů pro pedagogy a další odborníky.